

Հաստատում եմ՝

«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան»
հիմնադրամի ռեկտոր, մ.գ.դ. _____ Ա.Մ. Ծատուրյան

«01» _____ 2026 թ.

ԿԱՐԾԻՔ

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Անահիտ Հրանտի Խլոպուզյանի «ՁԱԽԼԻԿ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՐՄԱՐՈՒՄԸ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ» խորագրով ԺԳ.00.01 - «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն» մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության մասին

Անահիտ Խլոպուզյանի «Ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարումը հանրակրթական դպրոցում» թեմայով ատենախոսությունը և սեղմագիրը քննարկվել են Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարանի Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի նիստում (Արձ. թիվ 11, կայացած՝ 07.01.2026թ.):

Մասնակցում էին Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի մ.գ.դ., պրոֆեսոր Պ. Գևորգյանը, մ.գ.թ., դոցենտներ Լ. Բաղդասարյանը, Ս. Բեժանյանը, Բ. Վիրաբյանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Ա. Հարությունյանը, Լ. Դանիելյանը, Զ. Գրիգորյանը, մ.գ.թ. Ն. Հովհաննիսյանը, հ.գ.թ., դոցենտներ Ն. Կոստանդյանը, Հ. Ավագիմյանը, Վ. Միրզոյանը, Մ. Շահվերդյանը, Ա. Ղազարոսյանը, Մ. Մազմանյանը, դասախոսներ Ն. Հովսեփյանը, Տ. Մալումյանը, Ա. Խաչատրյանը, Ն. Ստեփանյանը:

Ժամանակակից հանրակրթական դպրոցը կոչված է ապահովելու յուրաքանչյուր երեխայի լիարժեք զարգացումը՝ անկախ նրա անհատական, հոգեբանական կամ ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններից: Այս համատեքստում առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի ձախիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարվողականության խնդիրը: Ձախիկությունը հանդիսանում է մարդու նյարդահոգեբանական զարգացման բնական դրսևորում, սակայն դպրոցական միջավայրում այն հաճախ ընկալվում է որպես դժվարություն:

Ձախիկ երեխաները կարող են բախվել ինչպես ուսումնական, այնպես էլ սոցիալական խոչընդոտների, որոնք բացասաբար են անդրադառնում նրանց ինքնագնահատականի, հաղորդակցման և կրթական առաջադիմության վրա: Ուստի անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ձախիկ երեխաների հարմարվողականության գործընթացը հանրակրթական դպրոցում՝ բացահայտելով առկա խնդիրները, դրանց առաջացման պատճառները և հնարավոր մանկավարժական լուծումները:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացություններից, 31 աղյուսակից, 31 գծապատկերից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածից: Ատենախոսության ծավալը կազմում է 151 համակարգչային էջ:

Ատենախոսության առաջին՝ «*Ձախիկությունը որպես կենսագենետիկական և սոցիալական երևույթ*» խորագրով գլխում, որն ունի վեց ենթագլուխ, Անահիտ Խլրպուզյանը դիտարկել է ձախիկությունը որպես համապարփակ երևույթ, որի ուսումնասիրությունը պահանջում է ինտեգրատիվ մոտեցում՝ ներառելով ինչպես կենսաբանական, այնպես էլ հոգեբանական և սոցիալ-մանկավարժական գործոնների համադրական վերլուծություն: Հիմնավորված է, որ ժառանգականությունը կարևոր, սակայն ոչ միակ գործոնն է ձախիկության ձևավորման հարցում: Ձախիկությունը պետք է դիտարկվի որպես բարդ կենսաբանական և գենետիկ համակարգերի փոխազդեցության արդյունք, որն արտահայտվում է անհատական նյարդահոգեբանական տարբերակով:

Հեղինակը ներկայացնում է, որ սոցիալական միջավայրը ձախիկության դրսևորման հարցում հանդես է գալիս ոչ թե որպես պասիվ բաղադրիչ, այլ որպես

ակտիվ ազդեցության համակարգ՝ ունակ պայմանավորելու ինչպես տվյալ առանձնահատկության ձևավորման ուղղվածությունը, այնպես էլ դրա սոցիալական ընկալումն ու ընկալման մակարդակը տարբեր համատեքստերում: Որպես բազմաշերտ երևույթ՝ ձախլիկության ուսումնասիրությունը չի կարող սահմանափակվել զուտ նեյրոֆիզիոլոգիական բացատրություններով. այն ենթադրում է ներառել նաև սոցիալ-մշակութային, կրթական և հոգեբանական ընկալումների ամբողջական համադրումը:

Այս գլխում հանգամանորեն ներկայացված և վերլուծված են ձախլիկության դրսևորման սոցիալ-մանկավարժական առանձնահատկությունները, դրանց կարևորությունը, ինչպես նաև դրանց հիման վրա կառուցված համակարգային մանկավարժական միջամտությունները՝ ներառական կրթության հիմնարար սկզբունքներն իրականացնելու համար: Նման մոտեցումը հնարավորություն է տալիս ապահովել յուրաքանչյուր երեխայի լիարժեք զարգացում, ինքնաարտահայտում և հավասար իրավունքների ապահովում կրթական գործընթացում՝ անկախ նյարդաբանական կամ շարժողական առանձնահատկություններից: Ներկայացված է նաև ԽՍՀՄ-ում ձախլիկության հանդեպ քաղաքական մոտեցումները. դրանք արտացոլում էին ժամանակի սոցիալ-գաղափարական պահանջներն ու վերահսկողության մեխանիզմները, որոնք հակասում էին երեխաների անհատական զարգացման բնական ընթացքին: Գիտական մոտեցումների առաջընթացի շնորհիվ այսօր ընդունվում է, որ ուսումնական և սոցիալական միջավայրերը պետք է հարմարվեն ձախլիկ երեխաների առանձնահատկություններին՝ ապահովելով նրանց լիարժեք ներառում և հոգեկան առողջության պահպանություն:

Ատենախոսության երկրորդ՝ *«Ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարման առանձնահատկությունները»* խորագրով գլուխը բաղկացած է 5 ենթագլխից, որտեղ հեղինակի կողմից ներկայացված են «հարմարում» եզրույթի տերմինաբանական և լեզվաբանական մեկնությունները, դրա սահմանման տարբերակները, վերլուծված են սոցիալ-մանկավարժական հարմարման առանձնահատկությունները: Ատենախոսը սոցիալ-մանկավարժական հարմարումը դիտարկել է միաժամանակ և՛ գործընթաց է, և՛ արդյունք, որի միջոցով երեխան

ինտեգրվում է հասարակության տարբեր համակարգերում՝ կրթական, ընտանեկան և ընկերային միջավայրերում: Այն արտացոլում է ոչ միայն միջավայրի պահանջներին ենթարկվելը, այլև գիտակցված մասնակցությունը և ներքին ինքնափոփոխությունը: Այստեղ հանգամանորեն վերլուծված է, որ սոցիալ-մանկավարժական հարմարումը ձախլիկության ֆենոմենի համատեքստում բազմաչափ և ներառական գործընթաց է, որը պահանջում է կենսաբանական, հոգեբանական և սոցիալական մոտեցումների համատեղում: Վերլուծությունները փաստում են, որ ձախլիկ երեխաների արդյունավետ սոցիալ-մանկավարժական հարմարումը կախված է ինչպես միջավայրի աջակցող և ադապտացնող առանձնահատկություններից, այնպես էլ անձի հոգեբանական և մտավոր կարողությունների ուսումնասիրված և ուղղորդված զարգացումից: Աշխատանքում արտացոլված են ընտանիքում ձախլիկ երեխաների առջև ծառացած սոցիալական հարմարման խնդիրները: Հեղինակը նշում է, որ ընտանեկան միջավայրում ձախլիկությունը պետք է ընկալվի որպես բնական և առանձնահատուկ տարբերակ, ծնողները պետք է ըմբռնեն և հարգեն երեխայի նյարդահոգեբանական և շարժողական առանձնահատկությունները՝ ստեղծելով աջակցող միջավայր: Համակողմանիորեն վերլուծված են «դպրոց» սոցիալական ինստիտուտում ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարման գործընթացում առաջացած դժվարություններն ու դրանց հաղթահարման ուղիները: Ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարումը դպրոցում ենթադրում է ոչ միայն երեխայի հարմարումը ուսուցման գործընթացին, այլև դպրոցի՝ իր ամբողջ կրթական համակարգով արձագանքը նրա անհատական առանձնահատկություններին, հետաքրքրություններին, գիտելիքներին և հմտություններին: Հարմարվողականությունը երկկողմանի գործընթաց է, որի ընթացքում սովորողը հարստացնում է իր կրթական փորձը, իսկ դպրոցը ձևավորում է հնարավորություններ անհատական տարբեր պահանջներին պատասխանելու համար:

Աշխատանքում վերլուծվել են նաև ձախլիկ երեխաների ապահարմարման խնդիրները, որոնք պահանջում են համակարգային մոտեցում՝ ներառելով ինչպես ընտանեկան, այնպես էլ կրթական ինստիտուտները: Ձախլիկ երեխաների մոտ

արդեն առաջացած ապահարմարումը հնարավոր է շտկել միայն համադրական մոտեցման շնորհիվ՝ կապակցելով ուսուցչի պրոֆեսիոնալ վերաբերմունքը, ընտանիքի աջակցությունը, մասնագիտական միջամտությունը և ներառական միջավայրի ձևավորումը:

Ատենախոսության երրորդ՝ «Հիմնախնդրի վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքների վերլուծություն» խորագրով գլխում ներկայացված են ատենախոսի կողմից 2022-2025 թվականներին Հայաստանի Հանրապետության 28 հանրակրթական դպրոցներում անցկացված սոցիոլոգիական հարցումները, որոնց մասնակցել են 273 ռեսպոնդենտ՝ 173 ձախլիկ աշակերտ, 68 ուսուցիչ, 32 ծնող: Կազմվել է 3 առանձին հարցաթերթիկ աշակերտների, ուսուցիչների և ծնողների համար, որոնց արդյունքները ներկայացված են գրաֆիկական պատկերներով:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի բովանդակությանը, արտացոլում է նրա հիմնական դրույթները:

Ատենախոսն ունի 7 գիտական հոդված:

Հարկ ենք համարում նշել Անահիտ Խլոպուզյանի ատենախոսական աշխատանքի արժեքավոր կողմերը.

- մանրակրկիտ ներկայացվել է ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարման առանձնահատկությունները,
- ձախլիկությունը քննվել է որպես կենսագենետիկական և սոցիալական երևույթ,
- հատուկ ուշադրություն է դարձվել ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական ոչ արդյունավետ հարմարման գործընթացի հետևանքներին,
- իրականացվել են սոցիոլոգիական հարցումներ:

Արժևորելով ատենախոսի կողմից կատարած գիտական աշխատանքը՝ հարկ ենք համարում ներկայացնել մի քանի նկատառում.

1. Ցանկալի կլիներ հետազոտության ժամանակ առանձնակի շեշտադրվեր կրտսեր դպրոցական տարիքը՝ որպես հարմարման առաջին փուլ:

2. Աշխատանքը կշահեր, եթե ձախլիկ երեխաների սոցիալ-մանկավարժական հարմարման գործընթացի վրա ազդող գործոններն ու պայմանները շարադրանքում ներկայացվեին համակարգված:

